

Корибські Анджей Гжегор, спеціаліст у галузі теорії і філософії права Університету Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща), доктор юридичних наук, професор;

Чіслова Тетяна Миколаївна, магістр права, магістр державного управління Університету Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща), помічник народного депутата України

ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ МЕТОДІВ УХВАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ РІШЕНЬ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОМЕНТАР

Різноманітність методів дослідження права в сучасній теорії права відображає складність права як соціального явища та необхідності його всебічного вивчення [1, с. 13–26; 2, с. 44–59]. Із часів правового позитивізму в правознавстві домінує формально-догматичний метод права (так званий логічний метод), який надає можливість досліджувати право та визначати норми права із зобов'язальних джерел права. Такий метод, на жаль, не здатний описати й пояснити явища права в інших аспектах соціального творення і функціонування права [3]. З метою доповнення методології правових наук застосовують методи з інших соціальних дисциплін: загальної науки про мову (аналіз понять), філософії та етики (аксіологічний аналіз), соціології (поведінковий підхід), психології (психологічний аналіз), культурної антропології (антропологічний аналіз) або економіки (економічний аналіз права). Сучасні підходи досліджень у правознавстві необхідно доповнювати іншими методами, які сприятимуть вивченню правових явищ як конкретних управлінських рішень, так і правових інституцій як складних організаційних конструкцій прийняття управлінських рішень на державному рівні.

Пропонований нами підхід до ухвалення законодавчого рішення постає з методології сучасної науки організації та управління, а також із політології [4, с. 238–273; 5, с. 14–29].

Необхідність залучення досвіду з переліку зазначених дисциплін ґрунтується на засадах того, що законотворчий процес, як й інші соціальні процеси, є багаторівневим і довготривалим у державі (державою є особлива соціальна організація, поділена на декілька гілок влади й завдяки цьому отримує необхідну інформацію з усіх сфер діяльності, тобто інформацію для законодавчого процесу). Зазначені методи стосуються, передусім, концепції прийняття рішень, а також певних методологічних вказівок та їх застосування в дослідженні права [6, с. 25–50].

Правові явища можуть досліджуватися не лише як правові системи, а й як складні процеси прийняття правових рішень (судових та управлінських). Предметом дослідження методу ухвалення законодавчих рішень є не лише правові акти, а й коментарі до них. Метод надає можливість проаналізувати ситуацію і сформулювати варіанти ініціювання відповідного процесу (законодавчої ініціативи або судового процесу) [1]. Ключовим є визначення суб'єктів, які братимуть участь у прийнятті рішень, та їхніх інтересів. Важливо проаналізувати формування цілей (пріоритетів): культурних, інституційно-правових та економічних; визначити повноваження осіб, які прийматимуть рішення, і повноваження інших учасників процесу. Такий аналіз також вимагає застосування у правознавстві доробку з інших дисциплін: культурної антропології, політології, організації та управління, а також економіки.

Необхідно розрізняти типи ухвалення рішення [7]. Типи методів різняться відповідно до місця досліджуваного процесу в державі. Саме тому важливо розмежовувати законотворчий процес і його передумови, а також застосування закону, визначати відповідних юридичних осіб, органи влади та державного управління в разі необхідності прийняття правового рішення в межах бюрократичної структури управління. Критерієм відмінності типів ухвалення рішення є характер відносин, що пов'язують осіб, які ухвалюють рішення, з іншими учасниками процесу, адресатами й виконавцями правових рішень. Вагомий внесок у зазначеному напрямку робить наука організації та управління, а також пов'язана з нею теорія

управлінського вибору. Зокрема, можна виокремити рішення бюрократичне, політичне в межах механізмів парламентської демократії, а також рішення, які є своєрідною грою суб'єктів, що відбувається у відповідних організаційно-правових межах [6, с. 41–73]. Слід стисло схарактеризувати законодавчі рішення в контексті законодавчого процесу, засади подальшого застосування права та принципів судочинства на шляху до затвердження та реалізації судового чи управлінського рішення.

Ухвалення рішення в дослідженні законодавчого процесу. Згідно з позитивістським підходом законодавство є виданим правовим актом, який стає владним джерелом права. Предметом дослідження є джерела права та їх ієрархія, а також правова регуляція законодавчих процесів і принципів. Такий підхід не дає змоги схарактеризувати інтереси відповідних суб'єктів, які беруть участь у законодавчому процесі, а також діяльність суб'єктів, метою яких є реалізація власних інтересів, досягнення компромісу й порозуміння в тексті певного джерела права [8, с. 9–27]. Дослідження законодавчого процесу має ґрунтуватися на аналізі ситуації (аналізі інтересів, якими обумовлено законодавчий процес) законодавчої ініціативи [8, с. 118–132; 9; 10, с. 27–44, 67–204].

Добір методів дослідження учасниками законодавчого процесу є відкритим питанням. Нині застосовують методи понятійного аналізу та логічний метод (спрямований на формування в праві обов'язкової моделі поведінки учасників законотворчого процесу), до яких варто було б додати емпіричний метод дослідження (характеризує кількість і якість правових актів). Передумови проведення таких досліджень постають не лише з правознавства, а й з різних теорій, які можна застосовувати в правознавстві (теорії управлінського вибору, теорії ігор, психологічної теорії прийняття рішення). Зазначені теорії можуть доповнити модель раціонального законотворення щодо перетворення особистих преференцій на групові та управлінські, що забезпечить прозорість законодавчого процесу. Прийняття правового акта слід трактувати як управлінське рішення, прийняте в інтересах держави, яке відстоює інтереси громади, певної групи чи інституції [10, с. 11–26, 45–54].

Системно-правові норми кожної держави регламентують, хто саме має право участі в законодавчому процесі, як організовано процес і правові засади учасників. Зазначене не може виходити за межі механізму досягнення рівноваги інтересів. Механізм має передбачати розроблення рішення, тобто має враховувати потреби управління та шляхи їх реалізації на законодавчому рівні. Визначення в дослідженні методу ухвалення законодавчих рішень або добір відповідної теорії (теорії управлінського вибору, теорії ігор) може покращити перебіг реального законодавчого процесу, що неможливо для традиційного, позитивістського аналізу правової регуляції такого процесу.

Метод ухвалення в дослідженні процесів застосування права. Зазначене вище щодо законодавчого процесу можна вважати методом застосування права шляхом ухвалення рішення. Пропонована концепція застосування права ґрунтується на позитивістському допущенні базових правотворчих актів та обмеженні діяльності суддів до логічно правильної інтерпретації тексту джерела права (силогістична модель застосування права). Також є пропозиції щодо визнання закону як процесу аргументованого, який має на меті переконання судової аудиторії в справедливості судового врегулювання спору (аргументаційна модель застосування права). У сучасній правничій літературі також сформульовано концепцію, яка ґрунтується на припущенні раціональності правового рішення, зокрема судочинства [1, с. 27–48]. Досі не розроблено таких концепцій, які здатні врахувати розбіжності інтересів судді та сторін судового процесу та забезпечити отримання рішення, попри складний процес переговорів. Для теоретиків права такі межі видаються найменш придатними, з огляду на конкретну управлінську місію виміру справедливості. Теорія ігор як один із можливих варіантів прийняття рішення може бути перспективним підходом дослідження, адже формується за межами описаної вище моделі застосування права. Сторони судового процесу можуть бути трактовані як гравці, які мають необхідні засоби та діють відповідно до стратегії з метою отримання очікуваного результату (унікаючи

покарання). Суд виконує природну роль арбітра, який контролює дотримання умов гри.

На нашу думку, схема гри може бути використана для з'ясування процесів прийняття адміністративних рішень.

Таким чином, видається обґрунтованою пропозиція розширення традиційних компетенцій, які характеризують і відображають законодавчі процеси. Правові явища слід трактувати як явища динамічні, демонстровані через поведінку учасників процесу ухвалення рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Korybski A., Lićewski B. (red.), Application of Law. Selected Theoretical Problems in Decision Making Perspective, Lublin, 2015.

2. Marsh D., Stoker D., Teorie i metody w naukach politycznych, Kraków, 2006.

3. Gizbert-Studnicki T., Dyrda A., Grabowski A., Metodologiczne dychotomie – Krytyka pozytywistycznych teorii prawa, Warszawa, 2016.

4. Kołmicski A.K. (red.), Współczesne teorie organizacji, wyd. PWN, Warszawa, 1983.

5. Groszyk H., Korybski A., Konflikt interesów a prawo, Warszawa, 2016.

6. Korybski A., Leszczyński L., Stanowienie i stosowanie prawa, Warszawa, 2015.

7. Pękala M., Pole decyzyjne ustawodawcy, Kraków, 2016.

8. Kłoskowska-Dudzicka A. System zamknięty: socjologiczna analiza procesu legislacyjnego, wyd. PAN, Warszawa, 2015.

9. Cyruł W., Wpływ procesów komunikacyjnych na praktykę tworzenia i stosowania prawa, Warszawa, 2011.

10. Korybski Andrzej, Kostycki Michajło W., Leszczyński Leszek, Pojęcie interesu w naukach prawnych, prawie stanowionym i orzecznictwie sędziowskim Polski i Ukrainy. Lublin, 2006.